

МЕТАФОРИЗАЦІЯ ЯК ПРОЦЕС КОГНІТИВНО-МОВНОГО СПРИЙМАННЯ ДІЙСНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ)

Уляна Рис-Вікерс. Метафоризація як процес когнітивного сприймання дійсності (на матеріалі польської мови).

У статті проаналізовано вплив різних чинників на формування метафоризації, а також властивості когнітивної природи метафори. Засоби вираження метафоричних значень простежуються на матеріалі дієслів польської мови із загальним значенням інтенсивності.

Ключові слова: пізнавальна діяльність людини, метафоризація, дієслова-інтенсиви, семантичне наповнення похідних лексем.

Ульяна Рис-Викерс. Метафоризация как процесс когнитивно-языкового восприятия действительности (на материале польского языка).

В статье проанализированы влияние разных факторов на формирование метафоризации, а также свойства когнитивной природы метафоры. Средства выражения метафорических значений прослеживаются на материале глаголов польского языка, объединенных общим значением интенсивности.

Ключевые слова: познавательная деятельность человека, метафоризация, глаголы-интенсивы, семантическое наполнение производных.

Ulyana Rys-Vickers. Metaphorization as a Process of Cognitive and Linguistic Perception of Reality (based on Polish language).

This paper analyses the influence of different factors on forming of the metaphorization, moreover the properties of cognitive nature of metaphor are examined. Measures of expression of metaphorical values are traced using verbs of Polish language with the general meaning of intensity.

Keywords: human cognitive activity, metaphorization, verbs of intensity, semantic filling of derivative lexemes.

У процесі когнітивно-мовного сприймання людиною навколишнього світу важливе значення належить метафоризації, яка здатна брати участь у пізнавальній діяльності людини. Властивість когнітивної природи метафори полягає в тому, що вона виступає у свідомості людини певними образами-схемами, що фіксують особливе бачення національно-культурного життя народу, його багатогранного досвіду. Як відзначає А. Вежбицька, „слова з особливими, культурно специфічними значеннями відображають і передають не тільки спосіб життя, властивий для певного суспільства, але й спосіб мислення” [1, с. 75]. Дж. Лакофф стверджує, що присутність метафори у нашому житті є всепроникною: вона є і в наших думках, і в наших діях [5, с. 29].

Дослідження типологічних ознак метафоричних систем слов'янських мов вже має вагомий здобутки, які представлені дослідженнями основних структурно-семантичних та функціонально-семантичних класифікацій. Їхній глибокий аналіз подано у працях М. Басая (M. Basaj), Д. Ритель (D. Rytel), Н. Арутюнової, Г. Крайчинської, В. Русанівського, О. Тараненка, В. Телії та ін.

Мовне вираження народного досвіду закріпилося в особливостях асоціативних і синтагматичних зв'язків слова, його здатності включатися в процеси метафоризації, при яких „форма мовної одиниці або оформлення мовної категорії переноситься з одного об'єкта позначення на інший на основі певної подібності між цими об'єктами при відображенні в свідомості мовця” [2, с. 307].

Учені-мовознавці виокремлюють дві основні функції метафори: номінативно-пізнавальну (звичайно при позначенні понять, які ще не мають найменування) і номінативно-характеризувальну (естетико- або експресивно-стилістичну, зокрема оцінну, – при вторинній номінації) [2, с. 309]. Так, наприклад, А. Добжинська вказує на гібридність явища метафоризації, оскільки воно „пов'язує мовну природу (логічно-синтаксичні зв'язки компонентів та їх лексичне наповнення) зі здатністю переключення на інші сфери розумової діяльності: на усталені в пам'яті уявлення та переконання” [4, с. 149].

Причина підсилення ознаки інтенсивності в процесі метафоризації полягає в тому, що пряме значення представляє у свідомості мовця норму вияву дії, а переносне значення цю норму порушує.

У свою чергу, засоби вираження метафоричних значень підпорядковані структурним особливостям мовних одиниць та їхній здатності примножувати семантичний потенціал і

виражати його відповідно до певного рівня мовної системи. Це можна простежити на матеріалі дієслів польської мови із загальним значенням інтенсивності, серед яких виділяються метафоричні значення таких груп лексем:

1) у переносних значеннях непохідних слів (тут і надалі всі тлумачення значень подано за електронною версією словника польської мови):

szczuć (перен. розм. *під'юджувати, підбурювати когось проти когось* ← *під'юджувати пса до гоніння і атакування звірів (на полюванні) або людей*) – процес цькування відбувається переважно на полюванні, коли мисливець за допомогою собак заганяє й атакує звірів, рідше людину (напр.: *szczuć psami złodzieja, szczuć zające*); у переносному ж значенні (у розмовному варіанті) дієслово отримує негативну конотацію «під'юджувати, підбурювати проти когось», не втрачаючи при цьому елементу девіантності свого початкового значення. Наприклад:

Cóż ty wiemy tu, na emigracji, o tragediach polskich komunistów, którzy utracili wiarę? Dla których nie ma możliwości ucieczki na Zachód? O tysiącach zrozpaczonych, samotnych, szczutych, nieprawnych ani dnia, ani godziny (Mieroszewski Juliusz, *Final klasycznej Europy*);

miażdżyć (перен. *нищити до цену, руйнувати, поконувати; пригнічувати, пригноблювати* ← *мнути, кришити, товкти щось на дрібні частини, перетворювати на безформну масу; дробити, розбивати, розкришувати*) – переносне значення лексеми зберігає сему «цілковите знищення», але якщо в стосунку до предмета воно не викликає емоційного напруження, то, вживаючи це дієслово як безпосередній вплив на суб'єкт (з усіма наслідками морального чи емоційного нищення), наша свідомість викриває його девіантне спрямування, наприклад:

Krytyka, żeby miała oddźwięk musi być przede wszystkim personalna, gdyż krytyka anonimowych prezesów czy wicedyrektorów albo miażdżąca krytyka bezimiennej armii dozorców lub kelnerów – jak dowodzi praktyka – jest mało skuteczna (Prasa Polska, Nr 7, 1993);

zawładnąć (перен. *цілковито здобути над кимось владу, опанувати, підпорядкувати когось* ← *стати володарем, паном чогось, захопити владу над чимось; здобути, опанувати щось*) – інтенсивне значення цієї лексеми знаходить вияв у переносному значенні суб'єктно-об'єктних відношень у сферу суб'єктно-суб'єктних відношень.

*Odpowiadając na to masowe zapotrzebowanie powieść popularna wyszła poza księgarnie, **zawładnęła** ulicznymi kioskami, przydrożnymi sklepikami [...], **zapełnia** półki w supermarketach, leży w poczekalniach...* (Adamski Jerzy, *Świat jako niespełnienie, albo samobójstwo Don Juana*);

rżec (перен. *голосно, сильно сміятися; реготати* ← про коня: *видавати голос*) – досить поширене перенесення на людину з підсиленням інтенсивності дії видавання голосу, притаманного коням, за його подібністю у звуковому оформленні та певними фізіологічними особливостями цієї свійської тварини, що знайшло свій гротескний відбиток при вираженні неприродного голосного сміху. Наприклад:

*Tragarze **rżeli** donośnie z uciechy, przewracając się na workach i tarzając, jak konie w pogodny ciepły dzień* (Wojdowski Bogdan, *Chleb rzucony umarłym*);

pienić się (перен. *про людину: демонструвати злість, гнів, гніватися, злоститися* ← *виробляти піну, бути, ставати пінистим, покриватися піною; шумувати, мусувати*) – у цій лексемі поєдналося значення процесу утворення піни як субстанції та її виділення під час ферментації продуктів, а також під час кипіння; за подібною здатністю у людини під час надзвичайно напруженого і гнівного акту мовлення утворювати піноподібну речовину в кутиках вуст. Наприклад:

*Rzeczywistość przeciekała mi przez palce jak mgła i **pienił się** gniewny strumień czasu. Więc żył jak zegar i żebywzmocnić zachwiane poczucie rzeczywistości, narzucił sobie i swemu światu punktualność świtu, południa i zmroku* (Miciński Bolesław, *Podróże do piekieł*);

pryskać (перен. *розвіюватися, летіти, танути* ← *ламатися, кришитися, тріскати на шматки; розлітатися*) – виражаючи піднесений емоційний стан, дієслова такого типу вказують на психосоматичні переживання суб'єкта з позитивною оцінкою. Такі інтенсиви формують позитивно-оцінні почуття, які супроводжують життєдіяльність людини, а також мають здатність оживлення, персоніфікації, наприклад:

***Pryska** ostatnim deszczem w słońce złotolice, i już się pyszni tęczę: siedmiobarwnym brzuchem. Chciałoby spaść na ziemię jak na gołębicę i otulić jej piękność rozmarzonym puchem* (Pawlikowska-Jasnorzewska Maria, *Świat na słonce Bożej*);

2) у переносних значеннях і словотвірній мотивації похідних:

wyżyłować (перен. використати когось, вимучити роботою задля власної користі ← очистити шкіри, які призначені для виправки, від залишків м'яса, жил і жиру; очищати м'ясо від жил) – похідне відіменникове дієслово отримує інтенсивне переносне значення, яке зберігає яскраву образність цієї лексеми, отримує переносне значення негативного змісту:

Ograbisz dziewczynę, wyżyłujesz ją do ostatka (George Quiryn, *Zaufajcie Drakuli*);

bombardować (перен. закидати когось чимось; настирливо непокоїти когось чимось ← скидати бомби з літака з метою поцілити в наземні і морські об'єкти; давніше: сильно обстрілювати об'єкти артилерійськими снарядами) – дієслово, яке має виразне внутрішньоформне наповнення, еволюціонувало у мові від назви одиниці військового озброєння, яке завдяки своїм непересічним властивостям вивело військові дії на зовсім інший рівень, до лексеми на позначення надзвичайного настирливого та інтенсивного інтерлокутивного акту:

Czasem „uciekasz” do lasu na chwilę, na kilka godzin by unieść ciężar bycia z tak niezwykłym dzieckiem. Czasem bombarduję Cię różnymi informacjami ze swego życia. Trudno je unieść (Karan, № 9 – 10, 1995);

zburzyć (перен. викликати розпад чогось; знищити, зруйнувати, розвадити ← **burza** – раптове порушення атмосферної рівноваги у поєднанні з сильним вітром, часто з грозами і блискавками, а також з рясними опадами; перен. про раптову позитивну або негативну реакцію на щось; вибух, скандал) – відіменникове дієслово увібрало семантичне наповнення звукового оформлення бурі як атмосферного явища, яке обросло додатковим значенням руйнування, нищення об'єктів як її результату:

Mat jednak nadzieję, że odwołując się do ukrytego nurtu w mojej duchowej biografii zburzyłem niektóre zanadto sztywne i jednolite wyobrażenia o sobie, co ma dla mnie znaczenie osobiste, bo dążymy przecie do zakomunikowania siebie możliwie tożsamego ze sobą prawdziwym – bez wielkich złudzeń, że uda się osiągnąć więcej niż przybliżenie (Miłosz Czesław, *Ziemia Ulro*);

bachnąć (розм. сильно вдарити, гупнути ← слово, яке вживається на позначення звуку, викликаного ударом, вистрілом, падінням чогось важкого, а також на позначення дії, при якій виникає такий звук):

A on z tych nerwów jak bachnie ręką w stół! (почуте);

gromić (робити гострі зауваження, суворо критикувати; дорікати, танити, карати ← від *grom*: блискавка, гуркіт) – те ж перенесення, що й в лексемі *burzyć*, але при цьому несе закладене в ньому тільки акустичне оформлення атмосферного явища знайшло вираження у дієслові, яке також повністю зберігає семантику твірного іменника:

Więc kiedy wyrzekał na krótkowzroczność rolników, krytykował brak wyobraźni ekonomicznej, roztaczał przed Weroniką swój program uzdrowienia rolnictwa na sposób po części kolchozowy, po części farmerski, jakby Polska była skrzyżowaniem Nebraski i Zadnieprza, zapalał się i sztydził, gromił i biadał, nagle przerwała mu ruchem przezroczystej, starczej dłoni (Szczypiorski Andrzej, *Początek*);

osowieć (стати сумним, пригнобленим, апатичним; посмутніти, змарніти ← від *сова*: птах з ряду *мієї* самої назви *птак*; у слов'янській міфології символізує морок, смерть і пов'язана з потойбічним світом) – цікавим є значення дієслова, яке передає асоціативний зв'язок, що виникає у свідомості людини при образі сови. Пов'язані з цією птахою уявлення оповиті певним містицизмом ще в давніх слов'ян: сова як істота, яка активізує свої функції вночі, у носіїв мови завжди виступає у переказах поруч із темними силами, потойбічним світом, тому ці уявлення, пройшовши деяку трансформацію, знайшли втілення у дієслові, яке характеризує стан великого смутку, пригноблення, втрату життєвих сил, наближення до стану, близького до летаргу. Проілюструємо:

Klasa żyła od francuskiego do francuskiego, jakby w stanie hipnozy. Chłopcy zmarkotnieli, chodzili osowiali, z niedobrymi wypiekami na twarzy lub mocno podkrążonymi oczami, co nie pozostawiało najmniejszych wątpliwości, czemu oddają się w każdej wolnej chwili (Libera Antoni, *Madame*);

utrapić (перен. знищити щось, запропастити ← *вбити*, довести до смерті ← від *trup*: тіло померлого) – перенесення значення «позбавити життя когось» через репрезентацію основного значення мотивуючого іменника *trup*;

tyranizować (поводитися з кимось жорстоко, нещадно, деспотично; мучити, терзати ← від *тиран*: жорстока, нещадна людина, яка змушує її підкоритися, яка накидає оточуючим свою волю);

buszować (бігати, крутитися, кружляти по якійсь території, заглядаючи до кожного місця, зазвичай шукаючи чогось; копатися в чомусь, плюндрувати):

Dopiero drobiazgowe badania wykazały, że sprawcami alarmów były koty i szczury, bezkarnie buszujące po zakamarkach pałacowych dziedzińców i korytarzy (Morawski Zdzisław, *Watykan bez tajemnic*).

Цю групу метафор зі значенням інтенсивності становлять відіменникові дієслова з переносним значенням. Причиною їх творення є намагання мовця втілити у створюваній мовній одиниці цілісне сприйняття мовного явища навколишньої дійсності.

3) в усталених мовних виразах (фразеологізмах з дієслівним компонентом та порівняннях із прикметниковим словом):

grać komuś na nerwach – нервувати когось, виводити когось з рівноваги;

grać na nosie – легковажити, дражнити когось;

grać na czyichś uczuciach, zmysłach, słabości – використовувати чийсь почуття, відчуття, слабкості і под. як засіб для досягнення конкретної мети;

ciskać gromy, pioruny – гостро, раптово, з обуренням звинувачувати, засуджувати;

ciskać klątwy, przekleństwa, obelgi – зрікатися когось, проклинати, клясти когось, ображати, злоректи комусь;

ciskać groszem, pieniędzmi – тринькати гроші, бути надміру щедрим, марнотратним;

napsuć komuś krwi, zdrowia – часто бути причиною чийогось гніву, перенервування; неодноразово когось понервувати;

wyłamywać palce (ze stawów) – згинати пальці однієї долоні іншою так сильно, щоб при цьому виник характерний звук (зазвичай ця дія є мимовільною у стані сильного зворушення, перенервування);

szaleć za kimś, za czymś – обожнювати, любити когось, щось понад міру, надзвичайно;

szaleć z porządkami, z robotą, z zakupami – робити щось з запалом, з пристрастю, робити щось надміру, перебільшувати з виконанням чогось;

zszarpać komuś nerwy – надірвати комусь нервову систему;

zrujnować zdrowie, nerwy – вчинити так або спричинити, щоб хтось втратив здоров'я, захворів; підірвати нервову систему;

wariować za kimś, dla kogoś – надзвичайно когось кохати, обожнювати; втрачати голову з кохання до когось;

oszaleć na punkcie kogoś, czegoś, dla kogoś, czegoś – дуже в когось закохатися;

w głowie się przewracało komuś – хтось раптово, без жодних підстав став зарозумілим, пихатим;

łamać sobie głowę nad czymś – думати про щось дуже інтенсивно, клопотатися, перейматися чимось;

łamać sobie język – тяжко вимовляти іншомовні слова;

kotłować komu głowę – викликати безлад у думках; морочити комусь голову.

Серед типологічних ознак метафори польської мови ми намагаємось висвітлити деякі особливості її формування та функціонування, що пов'язані з когнітивно-мовною діяльністю мовців, на якій позначається специфіка сприйняття та культурного середовища. Вона забезпечує його концептуалізацію за аналогією до усталеної системи понять. Для прикладу візьмемо відіменникові дієслова-інтенсиви, утворені від назв тварин і реалій, пов'язаних з їхнім життям:

beczeć (розм. *głosno płakati* ← *pro wivciu albo kozu: видавати голос*) – має досить прозорий механізм перенесення подібності процесу за ономапоетичним звуковим оформленням, який спостерігаємо в овець та кіз; він характеризується пронизливим і голосним супроводом, характерним є приписання його властивостей голосному плачу (передусім дитячому), наприклад:

Rozczarowany, spazmował wtedy i wrzeszczał tak, że wszyscy ludzie odwracali głowy, kładli palce na ustach i szeptali: "Ciiiiii!" "Nie bój się, nie bec, jeszcze kiedyś sam polecisz, może wyżej, dalej" – uspokajała go zła i zdenerwowana matka (Jadwiga Kaflńska, *Powikłane ślady*);

ryczeć (розм. *głosno, пронизливо кричати, співати; голосно сміятися або плакати; дертися, верещати* ← *pro деяких диких звірів, напр., про оленя, лева, ведмеда і про домашню худобу: видавати пронизливий, протяжних голос, видавати рик*) – репрезентує широкий діапазон реагування голосу: від голосного крику до вереску, тобто враховані майже всі представники дикого і свійського тваринного світу, яким притаманний надзвичайно напружений, сильний і передовсім агресивний прояв голосу.

- *Już ja bym tu dał, dał jeszcze! Żeby go piekło pochłonęło!* – **ryczał** przeraźliwie ten z wargą. (Kowalewski Włodzimierz, *Powrót do Breitenheide*).

żerować (перен. *про людей: жити коштом когось або чогось, не докладаючи жодних зусиль*

← про звірів негодованих: їсти, жертви, настися) – походить від спільнослов'янського *žur (nazwa 'łuszczu'), яке пізніше перейшло у церковнослов'янській у žir (*pastwiško*) і, зрештою, у польській мові знайшло реалізацію значення **żer** – *pożywienie zwierzęcia, które ono samo zdobywa*. У цьому випадку маємо справу із втратою первинного значення, але водночас введення первинного компоненту «надмірної ситності», який особливо яскраво проявляється в переносному значенні:

[...] **żerował** na ludzkim nieszczęściu (Marek Nowakowski, *Księżę nosy*).

Метафоризація притаманна також і ряду інших дієслів з анімалістичним компонентом, які утворилися внаслідок процесів порівняння первинних значень і перенесення їх вже у площину людської діяльності та поведінки, порівняймо:

żreć (перен. про почуття, відчуття і под.: опанувати когось, доймати, докучати комусь ← про звірів: їсти; часто також про людину: їсти щось жадібно, хтиво; пожирати):

Dalej: Siwy nigdy na dłużej nie był obok niego (piątkowy wieczór w izolacie był wyjątkiem). Po trzeciej – żarła go zazdrość (Bogowa Małga, *Dominika* znacząca niedziela).

kokosić się (розм. поводитися неспокійно; крутитися, вертїтись (як квочка на яйцях) ← від квочка: курка, квочка):

Dziecko zawsze kokosiło się przed snem i nic nie mogła na to poradzić (почуте);

jeżyć się (перен. бути повним чогось, напр., перешикод, труднощів, клопотів; про перешикоди, труднощі, клопоти і под.: накопичуватися, ставати на заваді ← бути настобурченим, піднесеним, повним колючок; зніматися, підніматися, стирчати, як колючки в їжака):

(...) *Grotowski ściągnięty na ziemię, Grotowski – człowiek, Grotowski normalnym chłopem – po śmierci! Chorował bez przerwy, na wszystko, trzustka trzeszczała, jeżyła się wątroba, ciało* (*Przekrój*, Nr: 2926, 2001).

obszczekać (розм. обмовити, очорнити когось ← про пса: погавкати на щось або на когось, зазвичай скачучи довкола або припадаючи до когось (або чогось)):

Nie szczekaj na niego, draniu, bo jeszcze w sądzie odpowiesz za te słowa (почуте);

indyczyć się (жарт. показувати гнів з дріб'язкових причин, завірїтись; пушитися, надутися ← від індик: для його поведінки характерною є здатність до надуття):

No i czego się tak indyczysz? Przecież nic takiego nie powiedziałam! (почуте);

byczyć się (розм. вестити ледачий спосіб життя; вилежуватися, байдикувати ← від бик: самець домашньої худоби, якому приписується ознака сильного і масивного звіра):

Pilkarze udzielają się towarzysko, relaksują się ile wlezie, najwyraźniej kpiąc sobie z opinii publicznej w Polsce". Jeśli dobrze wiemy to red. Atlas nie był w Rzymie gdzie przed meczem z Maltą byczyli się ci wstrętni futboliści. Skąd zatem te wiadomości z pierwszej ręki? (*Sportowiec*, Nr: 51 (1570), 1980);

przygaloповаać (жарт. прибігти, над'їхати швидко ← приїхати конем галопом);

rozbrykać się (перейти межу в забаві; розшалїтись, розбавитись, розгулятись ← про звірів: почати бігати, підскакуючи, брикаючи під час бігу);

zacietrzewiać się (розм. впадати в гнів, втрачати панування над собою, забуватися в гніві; роздратуватися ← від тетеря (тетерук): великий мисливий птах);

baranieć (не знати що робити, метатися, заходити в глухий кут; тупити ← від баран: перен. з погордою, образливо про людину неінтелігентну, обмежену, особливо несамостійну; бовдур, дурень):

Jedną nogą na murze, drabina pode mną trzeszczy, metrowy worek trzymam, a kawał szkła przebił koldrę i drasnął kolano. Ani zejść, ani zostać. Co robić, nie wiem. Trąbię: „Stać!” Sitwa Pioruna zbaraniała. Stoją. Z workami w ręku (Wojdowski Bogdan, *Chleb rzucony umarłym*);

brykać (часто про дітей або звірів: бігати і підскакувати в різні боки, раптово зриватися і бігти):

Zmarła w Stanach matka Lou, więc oboje z Bernardem musieli jechać. A dzieciaki brykały! Upiekłam sernik, było fajnie. Właśnie chcieliśmy wejść do ciebie, żeby pokazać, jak ci prawniczki wyrosły (Kowalewski Włodzimierz, *Bóg zapłac!*);

ćwierkać (перен. говорити весело, несливо; щєбетати ← цвірінькати, співати цвірінь-цвірінь):

(...) *I klin pola przygodny i pogrąza w złocie*

Sad wiśniowy aż do dna wraz z wróblem na płocie,

Co, światłem zaskoczony, ćwierka wniebogłosy.

(Leśmian Bolesław, *Poezje*)

sobaczyć (розм. грубо на когось кричати, клясти, проклинати ← груб. рієс ← від рос.

„собака”) – тут спостерігаємо процес взаємопроникнення зі східнослов’янської лексики (а точніше, з російської мови), лексема була відома у польській мові ще із XVII ст. (у прислів’ї „сердита собака волком стала” [3, с. 505]); у фразеологізмі російської мови „навешать собак кому-то” маємо наближене значення до польського дієслова, хоча й існує суттєва відмінність.

*Już zawczasu się srożąc pod gołym niebiosem,
Jak mówią w tym powiecie, gdzie mimo zwyczaju
Niebo jest – Bóg wie czemu – męskiego rodzaju.
Po obalkach – po pniakach – po jarach – szli skacząc
I Czmurowi zaocznie i trafnie **sobacząc!***
(Leśmian Bolesław, *Poezje*)

świnić (розм. занечищувати якесь місце, бруднити, мастити; паскудити ← від свиня: домашня тварина, якій приписується схильність до самозабруднення, вивалювання в болоті і т.ін.):

*Ci, piętro wyżej, niczym się nie przejmują. **Świnią** na klatce, a do sprzątnia to nigdy ich nie ma! (ночуме);*
(розм. робити свинства, вчиняти як свиня; говорити дурниці ← перен. образливо про підлу, непристойну людину):

*Dopiero po roku zauważyłam, że ktoś mi tu **świni** (ночуме).*

Як показує проаналізований матеріал, підґрунтям для появи мотиваційних зв’язків між твірними і похідними словами, на наш погляд, стали асоціативно-поняттєві зв’язки метафоричного способу відображення навколишньої дійсності. У лексичному значенні таких дієслів значення іменників представлено опосередковано – через асоціативні образи.

Значна кількість досліджуваних нами лексем є результатом метафоричних перетворень. Крім цього, генетичним підґрунтям метафори, яка не надається до традиційного опису системи мовних одиниць, є емоційно-оцінний контекст, закладений у розумінні мовцем істотних та важливих ознак відображення дійсності.

Література

1. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание: общечеловеческие понятия в культуроспецифичных контекстах / Анна Вежбицкая // Thesis. – 1993. – Вып. 3. – С.185 – 206.
2. Українська мова: Енциклопедія. – К.: „Українська енциклопедія”, 2000. – 752 с.
3. Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego / Aleksandr Brückner. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1998. – 805 s.
4. Dobrzyńska T. Od słowa do sensu. Studia o metaforze / Teresa Dobrzyńska. – Warszawa: Wydawnictwo IBL PAN, 2012. – 156 s.
5. Lakoff G., Johnson M. Metafory w naszym życiu / George Lakoff, Mark Johnson [przełożył i wstępem opatrzył Tomasz P. Krzeszowski]. – Warszawa: Wydawnictwo Aletheia, 2010. – 310 s.
6. Portal PWN: Słowniki PWN, 2004. – wersja elektroniczna.